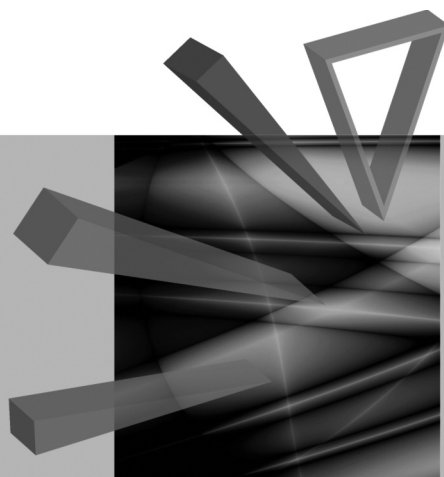

Problemy koncepcyjne i implementacyjne zrównoważonego rozwoju

pod redakcją
Andrzeja Graczyka

Recenzenci: Eugeniusz Kośmicki, Rafał Miłaszewski, Bazyli Poskrobko

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia publikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com, a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-139-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

Część 1. Koncepcyjne aspekty formułowania i wdrażania zrównoważonego rozwoju

Joost Platje: Sustainable Development as a club good.....	15
Andrzej Graczyk, Jan Jabłoński: Czynniki równoważenia programów rozwoju na poziomie regionów	26
Karol Kociszewski: Koncepcja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i jej wdrażanie w polityce Unii Europejskiej	37
Zbigniew Jakubczyk, Mateusz Musiał: Ochrona środowiska w świetle ustawy o rachunkowości.....	49

Część 2. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w gminach

Elżbieta Lorek, Agnieszka Sobol: Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w gminach śląskich.....	61
Agnieszka Becla: Bariery informacyjne strategii zrównoważonego rozwoju w gminach wiejskich Dolnego Śląska	74
Agnieszka Becla: Ocena wdrażania najlepszej dostępnej techniki w aspekcie zrównoważonego rozwoju	86
Anna Katola: Rola samorządu terytorialnego we wdrażaniu zrównoważonego rozwoju	94
Stanisław Czaja: Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju w gminach uzdrowskich Dolnego Śląska – wnioski z analizy	102
Bogusław Stankiewicz: Przedsiębiorstwa uzdrowskie w strategiach władz samorządowych – operacjonalizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju .	113
Beata Skubiak: Program Leader plus jako narzędzie realizacji rozwoju zrównoważonego na obszarach wiejskich w regionie zachodniopomorskim	124

Część 3. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w rolnictwie i gospodarce wodnej

Karol Kociszewski: Wdrażanie instrumentów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem programów rolno-środowiskowych	141
---	-----

Anna Bisaga: Zasada <i>cross compliance</i> jako odpowiedź wspólnej polityki rolnej na zagrożenia środowiskowe w rolnictwie.....	153
Małgorzata Śliczna: Rozwój systemu dystrybucji ekologicznych produktów żywnościowych jako czynnik równoważenia konsumpcji	161
Andrzej Graczyk: Projekt polityki wodnej państwa do roku 2030 z perspektywy zrównoważonego rozwoju.....	170
Teresa Szczerba: Problemy zrównoważonego rozwoju gospodarki wodnej Dolnego Śląska	181
Lidia Klos: Gospodarka wodno-ściekowa na obszarach wiejskich jako element zrównoważonego rozwoju (na przykładzie wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego)	190

Część 4. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w energetyce

Andrzej Graczyk: Zrównoważony rozwój w polityce energetycznej Polski do roku 2030	201
Paweł Korytko: Polityka energetyczna Polski w świetle zmniejszających się kopalnych zasobów energii.....	210
Tomasz Żołątniak: Inwestycje gmin w energię odnawialną i poprawę efektywności energetycznej jako sposób implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.....	219
Alicja Graczyk: Zrównoważony rozwój morskiej energetyki wiatrowej	227
Magdalena Protas: Programowanie rozwoju zrównoważonej energetyki na szczeblu lokalnym i jego wpływ na decyzje przedsiębiorstw sektora energetycznego	237
Joanna Sikora: Zrównoważona konsumpcja zasobów energetycznych jako wyzwanie zrównoważonego rozwoju w Polsce.....	245
Izabela Szamrej-Baran: Uwarunkowania energetyczne i ekologiczne zrównoważonego budownictwa w Polsce	254

Część 5. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwie

Agnieszka Panasiewicz: Środowiskowa ocena cyklu życia jako narzędzie zrównoważonego rozwoju	269
Michał Ptak: Funkcjonowanie opłat z tytułu wydobycia kopalin w Polsce i innych krajach europejskich	277
Sabina Zaremba-Warnke: Testy konsumenckie jako instrument realizacji zrównoważonej konsumpcji	288
Agnieszka Ciechelska: Wdrażanie orientacji zrównoważonego rozwoju w bankach i instytucjach finansowych	297

Dorota Bargiel: Wdrażanie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwie.....	305
Barbara Kryk: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa za środowisko a świadomość ekologiczna pracowników	313

Summaries

Part 1. Conceptual aspects of the formulation and implementation of sustainable development

Joost Platje: Zrównoważony rozwój jako dobro klubowe.....	25
Andrzej Graczyk, Jan Jabłoński: Sustainability factors of the development programs on the regional level	36
Karol Kociszewski: The conception of sustainable development of rural areas and its implementation within European Union policy.....	48
Zbigniew Jakubczyk, Mateusz Musiał: Environmental protection in the light of the Act on accountancy	56

Part 2. Implementation of sustainable development in municipalities

Elżbieta Lorek, Agnieszka Sobol: Implementation of sustainable development in Silesian municipalities	72
Agnieszka Becla: The informative barriers of sustainable development strategy in Lower Silesia communities	85
Agnieszka Becla: Opinion of initiation of the best available technique (BAT) in the aspect of the sustainable development.....	93
Anna Katola: The role of local government in implementing sustainable development.....	101
Stanisław Czaja: Realization of the principles of sustainable development in health resort communities of Lower Silesia	112
Bogusław Stankiewicz: Wellness companies in the strategies of local authorities – operationalization of the concept of sustainable development.....	123
Beata Skubiak: Leader Plus Program as a means for attaining the sustainable growth in rural areas in Western Pomerania.....	138

Part 3. Implementation of sustainable development in agriculture and water management

Karol Kociszewski: The implementation of sustainable rural development instruments with special regard of agri-environmental programmes.....	152
Anna Bisaga: <i>Cross compliance</i> principle as a CAP'S response to environmental dangers in agriculture	160
Małgorzata Śliczna: Development of distribution of organic food as a factor of sustainable consumption	169
Andrzej Graczyk: The project of State Water Policy till 2030 from the of sustainable development	179
Teresa Szczerba: Problems of sustainable development of water management in Lower Silesia	189
Lidia Kłos: Water and wastewater management in rural areas as part of sustainable development (on the example of example some municipalities of West Pomeranian voivodeship).....	197

Part 4. Implementation of sustainable development in the energy sector

Andrzej Graczyk: Sustainable development in the Polish energy policy till 2030.....	209
Paweł Korytko: Polish energy policy in the light of decreasing of fossil energy resources	218
Tomasz Żołyniak: Investments made by communities in a field of renewable energy and improving energy efficiency as a way to implement the concept of sustainable development.....	226
Alicja Graczyk: Sustainable development of offshore wind power.....	236
Magdalena Protas: Programming the development of sustainable energy at local level and its impact on business decisions of the energy sector	244
Joanna Sikora: Sustainable consumption of energy resources as a challenge for sustainable development in Poland	253
Izabela Szamrej-Baran: Ecological and energy determinants of sustainable building in Poland.....	266

Part 5. Implementation of sustainable development in the enterprise

Agnieszka Panasiewicz: Environmental life cycle analysis as a tool for sustainable development.....	276
Michał Ptak: The functioning of exploitation charges in Poland and other European countries.....	287

Sabina Zaremba-Warnke: Consumer tests as a tool of sustainable consumption realization.....	296
Agnieszka Ciechelska: Implementation of sustainable development orientation in banks and financial institutions.....	304
Dorota Bargiel: Implementing Corporate Social Responsibility into the company.....	312
Barbara Kryk: Corporate Social Responsibility for natural environmental and environmental awareness of employees.....	321

Bogusław Stankiewicz

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

PRZEDSIĘBIORSTWA UZDROWISKOWE W STRATEGIACH WŁADZ SAMORZĄDOWYCH – OPERACJONALIZACJA KONCEPCJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie: Artykuł jest próbą konfrontacji teoretycznych założeń koncepcji zrównoważonego rozwoju z praktyką kreowania planów zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym (gminy, miasta). W warstwie teoretycznej dokonano przeglądu zasobów wiedzy pod kątem poszukiwania rekomendacji pomocnych przy tworzeniu strategii rozwojowych na poziomie mikro, uwzględniającej trzy filary zrównoważonego rozwoju: społeczny, ekonomiczny i środowiskowy. Analiza anglojęzycznej interdyscyplinarnej literatury poświęconej koncepcji zrównoważonego rozwoju wskazuje z jednej strony na ogromną rozbieżność poglądów na temat możliwości operacjonalizacji koncepcji, których źródłem są polemiki i dyskusja nad definicją zrównoważonego rozwoju, oraz poszukiwań *iunctim* między „rozwojem” i „równowagą”. Równocześnie z drugiej strony w teorii panuje niemal jednomyślna zgoda, iż przede wszystkim na poziomie lokalnym możliwe jest wdrażanie strategii *sustainable development*, co podkreślono w pierwszej części artykułu. Najistotniejsza część artykułu ukazuje współpracę władz gmin (miast) oraz przedsiębiorstw uzdrowiskowych województwa zachodniopomorskiego w tworzeniu lokalnych strategii rozwojowych, z zachowaniem zasady partycypacji zasadniczych komponentów społeczności lokalnych w zrównoważonym rozwoju – studia przypadków analizujące współpracę uzdrowisk i władz miast Kołobrzeg i Świnoujście.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, przedsiębiorstwa uzdrowiskowe, władze lokalne, strategie rozwoju.

1. Wstęp

W 2012 r. minie 20 lat od chwili, gdy podczas obrad drugiego Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro oficjalnie przyjęto do realizacji koncepcję zrównoważonego rozwoju (*sustainable development*, SD) zawartą w dwóch podstawowych dokumentach: Deklaracji z Rio – ogólnej filozofii zrównoważonego rozwoju, oraz Agendy 21 zawierającej sposoby, zasady i mechanizmy politycznego wprowadzenia tej koncepcji w życie [*Dokumenty końcowe...* 1993]. Tak oto mamy do czynienia z jednej strony z symbolicznym zamknięciem prac Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju (World Commission on Environment and Development, WCED), czego wyrazem był raport

ONZ (Raport Brundtland) *Nasza wspólna przyszłość (Our Common Future 1987)*, oraz procesem operacjonalizacji zrównoważonego rozwoju w wymiarze terytorialnym (ugrupowania integracyjne, państwa, regiony) z drugiej strony.

Od 2006 r. w Unii Europejskiej obowiązuje odnowiona Strategia Zrównoważonego Rozwoju EU SDS (*Sustainable Development Strategy*), traktowana jako nadrzędna wobec Strategii lizbońskiej [*Odnowiona Strategia UE... 2003*]. Z dokumentem tym harmonizowane są strategie państw członkowskich. W Polsce nie ma obowiązującej strategii zrównoważonego rozwoju, ponieważ przyjęta w 1999 r. *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do roku 2025* straciła swoją aktualność w 2007 r., a Ministerstwo Rozwoju Regionalnego nowej nie opracowało. Stąd krajowe strategie regionalne oraz strategie zrównoważonego rozwoju sektorów gospodarczych, jako niekompatybilne z ustawodawstwem unijnym, wymagają przemodelowania.

Mimo iż od opublikowania Raportu Brundtland minęło wiele lat, w literaturze przedmiotu nie wygasają spory związane z pojęciem „zrównoważony rozwój”; polemiki te mają charakter zarówno interdyscyplinarny, jak i ogniskują się w obrębie nauk ekonomicznych. Analiza literatury ekonomicznej dowodzi, iż temperatura dyskursu w czasopiśmiennictwie anglojęzycznym jest znacznie wyższa niż w Polsce, a debata krajowa jest przesunięciem w czasie odzwierciedleniem poglądów, koncepcji lub stanowisk autorów obcojęzycznych.

Zdając sobie sprawę z braku ukonstytuowania jednolitego układu instytucjonalnego zdolnego do ustalania, promowania i realizacji jednolitej polityki rozwoju (zarządzania rozwojem zrównoważonym) na poziomie makro i mikro, w artykule poczyniono próbę odpowiedzi na pytanie: jak na szczeblu gminy lub powiatu samorządowego urzeczywistniana jest w praktyce zasada partycypacji przedsiębiorstw (uzdrowiskowych) jako elementów społeczności lokalnych w procesie formułowania regionalnych (lokalnych) strategii zrównoważonego rozwoju.

2. Teoretyczne ramy dyskusji nad zrównoważonym rozwojem – w poszukiwaniu rekomendacji dla regionalnych strategii zrównoważonego rozwoju

Jeśli uznamy, iż istota koncepcji zrównoważonego rozwoju jest jasna i bliska precyzji, to interpretacja definicji zrównoważonego rozwoju wywołuje w środowisku uczonych ogromne spory, zarówno emocjonalne, jak i *stricte* naukowe. Być może należy zgodzić się z H.S. Doddssem, że „grzechem pierworodnym” definicji jest fakt pojawienia się koncepcji zrównoważonego rozwoju jako oświadczenia politycznego (teoretycznego i praktycznego) spowodowanego pobudkami etycznymi [Dodds 2000]. Dlatego nie może dziwić reakcja środowiska uczonych wyrażająca się w tym, iż – jak policzył i zestawiał B. Caroll na koniec 2001 r. – w anglojęzycznej literaturze pojawiło się ponad 500 definicji zrównoważonego rozwoju [Caroll 2002].

Przegląd anglojęzycznej interdyscyplinarnej literatury poświęconej zrównoważonemu rozwojowi (SD) pozwala na uchwycenie następujących problemów:

1) Jak ustalił Y. Jabareen, widoczny jest brak teoretycznych ram dla zrozumienia zrównoważonego rozwoju i jego złożoności, zwłaszcza pojęć „rozwój” i „równowaga” [Jabareen 2004]. Ponadto, co zauważył C. Villanueva, stosowane definicje nie nadają się do operacjonalizacji [Villanueva 1997, s. 154], nie ma wśród badaczy powszechnej zgody, jak pojęcie to przełożyć na język praktyki [Berke, Conroy 2000]. R.N. Andrews wskazał ponadto, że retoryka zrównoważonego rozwoju ma symboliczny charakter, ponieważ każda nowa definicja jest formułowana pod kątem programów politycznych zainteresowanych grup społeczno-politycznych, a nie służy jako podstawa rozwoju polityki [Andrews 1997, s. 19].

2) Dyskusja nad istotą i pomiarem „kapitału naturalnego” (pojęcie spopularyzowane przez D. Pearce’go i R.K. Turnera) [Pearce, Turner 1990] doprowadziła do konstatacji, iż:

- według niemieckich badaczy: F. Hinterbergera, F. Luksa i B. Schmida pojęcie kapitału naturalnego jest pomocne w ilustrowaniu problemów, które podnosi tzw. ekonomia ekologiczna, gdy społeczeństwo zużywa kapitał, a nie dochody [Hinterberger et al. 1997];
- zrównoważony rozwój może być optymalny, gdy planowanie odbywa się na poziomie lokalnym i regionalnym (miasta) [Haughton 1999, s. 69].

3) W ostatnich latach wiele uwagi poświęcono tzw. zintegrowanemu zarządzaniu zrównoważonym rozwojem, czyli integracji celów społecznych, gospodarczych i ochrony środowiska. W dyskusji można wyróżnić dwa skrajne stanowiska: aprobaty dla prób działań integracyjnych [Dodds 2000, s. 28-29] oraz twierdzenia, że zrównoważenie może mieć tylko jeden wymiar: albo społeczny, albo ekonomiczny, albo środowiskowy [Pierantoni 2004]. Ponadto I.A. Pierantoni prezentuje stanowisko, iż istnieje istotna różnica między planowaniem zrównoważenia w krótkich i długich okresach, czyli w opracowywaniu strategii o różnym horyzoncie czasowym. Jedną z przyczyn trudności w sporządzaniu strategii długofalowych są problemy z konstrukcją wskaźników zrównoważonego rozwoju (zamieszanie przy stosowaniu wskaźników już istniejących).

W dyskusji nad sposobem urzeczywistniania zasad zrównoważonego rozwoju wiele uwagi poświęca się zarówno roli centrum (rządy), jak też zachowaniom przedsiębiorstw oraz władz lokalnych w obliczu nowych wyzwań. P. Hawken twierdzi, iż zmiany w podejściu do środowiska naturalnego oraz klimatu stworzą nowe warunki rynkowe i tym samym wymuszą na przedsiębiorstwach potrzebę zmian zarówno z myślą o środowisku, jak i własnych zyskach – zastosowanie nowych technologii zapewniających szersze korzyści gospodarcze dla firm oraz korzyści społeczne dla ludności (społeczeństwa) [Hawken et al. 1999].

Na ogół zwolennicy reform uznają, że rządy odgrywają decydującą rolę w stwarzaniu podwalin zrównoważonego rozwoju. D. Roodman apeluje, by rządy zmieniły politykę podatkową i system dotacji – zamiast wspierać systematyczny wzrost

zużycia energii, winny oddziaływać na rzecz zatrudnienia oraz stosowania przyjaznych środowisku technologii [Roodman 1997]. Coraz częściej podnoszą się głosy domagające się reform politycznych w celu zwiększenia demokracji i uczestnictwa. H. Girardet, czołowa przedstawicielka ruchu na rzecz zrównoważonego rozwoju miast, argumentuje, iż receptą na sukces tegoż rozwoju jest „połączenie najlepszych praktyk, oświeceni rządzący, aktywne partnerstwo lokalne i determinacja społeczna” [Girardet 1999, s. 32]. Podobne stanowisko prezentowało 25 pozarządowych organizacji społecznych w Wielkiej Brytanii, podkreślając, że obecnie *business as usual* jest źródłem największych zagrożeń, i upatrując w radykalnych reformach instrumentu „rewitalizacji”, zmuszającego rząd i społeczeństwo do „wyprodukowania zrównoważonego, odpowiedzialnego i podobnego w formie kapitalizmu” [Christie, Warburton 2001, s. 184].

Branie przez lokalne społeczności odpowiedzialności za własny rozwój w wymiarze ponadpaństwowym uzewnętrzniło się w wielu inicjatywach, jednak zadaniem specjalistów za wzorcowy należy uznać amerykański projekt z lat 1987-1998 „Sustainable Seattle”, który stanowił źródło inspiracji dla wielu późniejszych inicjatyw regionalnych i lokalnych. Zaletą dla organu planującego jest przejrzysty proces selekcji wskaźników oraz ich lapidarna prezentacja – ogółem 40 wskaźników w 5 kategoriach [*Indicators for Sustainable Community...* 1998].

Interesująca jest inicjatywa promocji jednego ze składników Agendy 21 – zdrowie – autorstwa Biura Regionalnego Światowej Organizacji Zdrowia WHO dla Europy oraz Europejskiego Związku Zrównoważonych Miast i Miasteczek (European Sustainable Cities & Towns Campaign), przy aktywnym wsparciu Komisji Europejskiej. W projekcie uczestniczyli przedstawiciele miast praktycznie z wszystkich państw członkowskich UE (plus Kanada, Szwajcaria, Albania), nie było natomiast ani jednego reprezentanta Polski. Badania koncentrowały się wokół czterech podstawowych podejść w rozwoju zrównoważonym: ekosystemów, politycznego, wykluczenia społecznego i ekonomicznego, natomiast publikacja zawiera podpowiedzi, jak tworzyć lokalne plany działania, uwzględniające problemy zdrowotne społeczności miast i miasteczek (np. nadmierny i uciążliwy hałas), oraz jakie stosować instrumenty w celu osiągnięcia zdrowia dla wszystkich [*Sustainable development and health...* 1997].

Reasumując, należy stwierdzić, że zasoby literatury – mimo często skrajnych stanowisk – zawierają teoretyczne rekomendacje dla oddolnych (lokalnych) inicjatyw na rzecz programowania koncepcji zrównoważonego rozwoju. Wspólne dla wszystkich opinii pochodzących ze zróżnicowanych obozów i ośrodków akademickich (także państw) jest przyznawanie „małym ojczyznom” roli efektywnego realizatora zasady partycypacji w omawianym rozwoju.

3. Przedsiębiorstwa uzdrowiskowe województwa zachodniopomorskiego w lokalnych strategiach samorządowych – wybrane przykłady implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju

Województwo zachodniopomorskie jako układ odniesienia cechuje się tym, że:

- należy do najbardziej znaczących obszarów docelowych turystyki (miejsc destynacji turystycznej) w Polsce;
- w tak istotnym dla zrównoważonego rozwoju obszarze, jak problemy zdrowotne społeczeństwa, posiada znaczący potencjał w sektorze turystyki uzdrowiskowej: 5 gmin uzdrowiskowych (Kołobrzeg, Świnoujście, Kamień Pomorski, Połczyn-Zdrój i Dąbki), 46 zakładów uzdrowiskowych (w tym 4 spółki uzdrowiskowe Skarbu Państwa SP na 24 spółki w Polsce) oraz liczne firmy Spa&Wellness nie będące zakładami uzdrowiskowymi;
- przedsiębiorstwa turystyki uzdrowiskowej są dla władz samorządowych ważnym czynnikiem stabilizującym i dynamizującym lokalną koniunkturę gospodarczą oraz poprzez kreowanie produktu uzdrowiskowego mającym znaczący wpływ na wizerunek miasta (gminy) oraz regionu;
- istnieje sprzężenie zwrotne (interakcja) między postrzeganiem województwa (gminy, miasta) a skłonnością do wyboru miejsca destynacji (ponownej destynacji) przez turystę (kuracjusza), co zostało empirycznie udowodnione w licznych badaniach polskich i zagranicznych.

Zbiornicze dane o potencjale sektora turystyki uzdrowiskowej województwa i jego terytorialnej alokacji według danych na koniec 2009 r. przedstawia tabela 1.

Dane zawarte w tabeli wskazują na następujące uwarunkowania:

- większość zakładów uzdrowiskowych zlokalizowanych jest w pasie nadmorskim (powiaty: miejski Świnoujście, Kamień Pomorski, Kołobrzeg, powiat miejski Koszalin, Sławno); wyjątkiem są 2 zakłady w Połczynie-Zdroju (powiat Świdwin) usytuowane we wnętrzu regionu;
- tabela uwidacznia drugą charakterystyczną cechę alokacji przestrzennej – koncentrację zakładów w dwóch ośrodkach miejskich: w Kołobrzegu i Świnoujściu. Liderem jest Kołobrzeg, w którym usytuowanych jest 53,2% zakładów uzdrowiskowych. W 2009 r. uzdrowiska kołobrzegskie przyjęły 68% kuracjuszy ogółem; odpowiednio Świnoujście posiadało 32,6% zakładów uzdrowiskowych, przyjmując 13,5% kuracjuszy. Łącznie dwa wymienione miasta koncentrowały prawie 85% zakładów uzdrowiskowych województwa zachodniopomorskiego i świadczyły usługi uzdrowiskowe na rzecz ok. 83% kuracjuszy;
- o widocznej w tabeli dominacji dwóch miast (Kołobrzegu i Świnoujścia) przesądza lokalizacja dwóch spółek Skarbu Państwa – „Uzdrowisko Kołobrzeg” SA oraz „Uzdrowisko Świnoujście” SA. Należą one do grupy największych spółek

we władaniu resortu i w myśl zamierzeń restrukturyzacyjnych mają nadal pozostać w gestii Skarbu Państwa (100% akcji).

Tabela 1. Zakłady uzdrowiskowe w województwie zachodniopomorskim i ich kuracjusze w roku 2009

Powiat	Liczba zakładów uzdrowiskowych	Liczba łóżek	Kuracjusze ogółem
Koszalin, w tym	2	221	4009
Mielno	2	221	4009
Kołobrzeg, w tym	24	8620	156 114
Kołobrzeg	23	6660	153 326
Ustronie Morskie	1	160	2778
Kamień Pomorski	1	287	5011
Sławno, w tym	2	1619	25 854
Darłowo	1	419	12 033
Postomino	1	1200	13 821
Świdwin, w tym	2	145	4129
Połczyn-Zdrój	2	145	4129
Świnoujście	15	1517	30 497
województwo ogółem	46	10 619	225 614

Źródło: obliczenia własne na podstawie: [Turystyka w województwie zachodniopomorskim... 2010].

Przedstawiona powyżej specyfika uwarunkowań w potencjale uzdrowiskowym regionu uzasadnia celowy wybór Świnoujścia i Kołobrzegu (studia przypadków) pod kątem analizy uwarunkowań na linii miasta–kurorty w procesie tworzenia strategii rozwojowych (zrównoważonego rozwoju) na szczeblu lokalnym.

Studium przypadku Świnoujście

Przygotowując strategię rozwojową miasto za punkt odniesienia przyjęło analizę sektorową gospodarki lokalnej (6 sektorów, w tym turystyka), której rezultaty, dla potrzeb możliwości rozwojowych, poddano następnie analizie konkurencyjności i pozycjonowaniu strategicznemu produktów. W procesie studyjnym zostały wykorzystane znane z teorii analiz strategicznych metody portfelowe, które w przypadku przedsiębiorstw służą do określenia rynkowej pozycji przedsiębiorstwa w stosunku do jego konkurentów. Do tego celu posłużyło spozycjonowanie produktów w trzech macierzach trójwymiarowych, z których:

a) macierz diagnostyczna nr 1 była adaptacją macierzy BCG (*Boston Consulting Group*),

b) macierz diagnostyczna nr 2 – adaptacją macierzy Mc Kisneya,

c) macierz diagnostyczna nr 3 – adaptacją macierzy ADL (*Arthur D. Little*)

[Materiały wewnętrzne miasta Świnoujście].

Po przekonsultowaniu wyników badań z zainteresowanymi środowiskami i firmami przyjęto, że nadrzędnymi i perspektywnie konkurencyjnymi będą produkty turystyki uzdrowiskowej, stąd począwszy od 2009 r., funkcjonuje partnerstwo na linii miasto–„Uzdrowisko Świnoujście” SA jako oś strategii rozwojowej miasta. W ramach obowiązków stron uzdrowisko zobowiązało się do poszerzenia profilów leczniczych o: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatyczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie tętnicze, choroby skóry, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby endokrynologiczne, otyłość [Materiały „Uzdrowiska Świnoujście” SA].

W ramach rozwoju funkcji uzdrowiskowej w wymiarze przestrzennym do wspólnych przedsięwzięć należeć będą inwestycje w obszarach „A” i „B” ochrony uzdrowiskowej w nowe obiekty lecznicze, czyli: zakłady przyrodolecznictwa, inhalatoria, sanatoria z własnymi zakładami przyrodolecznictwa, parki kinezyterapeutyczne, przestrzenie do terenoterapii i klimatoterapii oraz rekreacyjne dla kuracjuszy. Zamierzenia te zostały ujęte w miejskim planie zagospodarowania przestrzennego. Świnoujście ma w planach następujące przedsięwzięcia:

- rozszerzenie procesu rewaloryzacji struktury miasta w obszarach „A” i „B” ochrony uzdrowiskowej na obiekty posiadające wartość historyczną, a obecnie zdekapitalizowane,
- rewaloryzację zespołu zieleni wysokiej Park Zdrojowy,
- odtworzenie Domu Zdrojowego z ogrodem w miejscu poprzedniej lokalizacji,
- wyłączenie z ruchu części ulic w obszarze „A” oraz „uspokojenie” ruchu samochodowego w dzielnicy uzdrowiskowej,
- rozwój współpracy transgranicznej w zakresie ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych o dużym znaczeniu dla leczenia chorób przewlekłych [Materiały wewnętrzne miasta Świnoujście].

Wspólnym celem partnerstwa jest rozszerzenie gospodarki uzdrowiskowej, co – ze względu na unikatowe warunki dla lecznictwa uzdrowiskowego Świnoujścia (warunki klimatyczne, zasoby przyrodnicze, infrastruktura uzdrowiskowa) – gwarantuje dalszy rozwój funkcji uzdrowiskowej. Obie strony oceniają, że jest to działalność konkurencyjna w stosunku do „zwykłych” usług turystycznych, gdyż charakteryzuje się mniejszą sezonowością (duży stopień wykorzystania miejsc noclegowych w okresie całorocznym). Ponieważ usługi uzdrowiskowe w kurorcie dotychczas charakteryzują się niskim wskaźnikiem usług komercyjnych, należy dążyć do ich rozwoju poprzez uatrakcyjnienie oferty produktowej, rozbudowę infrastruktury i podnoszenie jakości świadczonych usług.

Biorąc pod uwagę profil lecznictwa, zakłada się dalszy rozwój uzdrowiska poprzez wprowadzenie nowych programów, przede wszystkim profilaktyki leczniczej, ponieważ przewiduje się wzrost popytu na ten rodzaj lecznictwa. Uzdrowisko specjalizuje się w rehabilitacji pacjentów po zabiegach chirurgicznych – zwłaszcza w zakresie kardiochirurgii – i ta tendencja zostanie utrzymana. Tak sprecyzowane kierunki lecznictwa uzdrowiskowego zapewnią dalszy rozwój spółki, zwłaszcza wo-

bec dużej konkurencyjności w układzie transgranicznym. Jako że z analizy zasobów surowców leczniczych wynika potrzeba stopniowego ograniczania ich eksploatacji w przyszłości, trzeba założyć coraz istotniejszą rolę w rozwoju uzdrowiska czynników bioklimatycznych i nowych programów służących przyciągnięciu kuracjuszy komercyjnych.

Studium przypadku Kołobrzeg

W Kołobrzegu najistotniejszym czynnikiem strategii rozwojowej do 2013 r. jest Program Operacyjny Perła Uzdrowisk [Załącznik do uchwały nr XXXV/477/09... 2009]. Ideą tego programu jest ciągle dążenie do zachowania funkcji leczniczych uzdrowiska oraz ich rozwój i propagowanie. Wiąże się to z realizacją takich zadań własnych gminy, jak:

- gospodarka terenami, z uwzględnieniem potrzeb lecznictwa uzdrowiskowego, ochrony złóż naturalnych surowców leczniczych oraz czynności, których wykonywanie jest zabronione w poszczególnych strefach ochronnych uzdrowiska;
- ochrona warunków naturalnych uzdrowiska oraz spełnianie wymagań w zakresie dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza, natężenia hałasu, odprowadzania ścieków, gospodarki odpadami czy emisji pól elektromagnetycznych;
- tworzenie warunków funkcjonowania zakładów i urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego oraz rozwoju infrastruktury komunalnej w celu zaspokajania potrzeb osób przebywających w mieście w celu leczenia uzdrowiskowego;
- tworzenie i ulepszanie infrastruktury komunalnej i technicznej, zwłaszcza w zakresie transportu zbiorowego oraz gospodarki odpadami, energetycznej i wodno-ściekowej.

Obok tradycyjnego modelu lecznictwa uzdrowiskowego zakłada się dynamiczny rozwój turystyki uzdrowiskowej, a w jej obrębie licznych form uzupełniających, takich jak: wellness, spa, beauty, fitness. U podstaw tej zmiany leżą wielopłaszczyznowe zjawiska cywilizacyjne, m.in. dążenie do możliwie najdłuższego zachowania młodości, zdrowia i dobrego samopoczucia. Szybszy rozwój turystyki uzdrowiskowej można uzyskać poprzez:

- przestrzeganie rygorów ochronnych i stałą poprawę stanu środowiska w mieście,
- budowę atrakcji uzdrowiskowych,
- stymulowanie rozwoju turystyki uzdrowiskowej,
- współpracę z zakładami lecznictwa uzdrowiskowego w zakresie promocji,
- tworzenie/budowanie urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego, np. ścieżek ruchomych, urządzonych odcinków wybrzeża morskiego, leczniczych i rehabilitacyjnych basenów uzdrowiskowych,
- stworzenie systemu zachęt dla inwestorów w zakresie budowy i/czy rozbudowy zakładów lecznictwa uzdrowiskowego oraz urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego (np. budowy rozlewni i pijalni wód mineralnych „Perła Bałtyku” czy budowy Domu Zdrojowego),

- kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego służącej funkcji uzdrowiskowej Kołobrzegu [Załącznik do uchwały nr XXXV/477/09... 2009].

Realizacja programu przyniesie miastu wiele korzyści bezpośrednich, takich jak:

- 1) wykreowanie Kołobrzegu na nowoczesne uzdrowisko o randze europejskiej przy wykorzystaniu unikatowych zasobów przyrodniczych i kulturowych;
- 2) wyeksponowanie walorów uzdrowiskowych miasta;
- 3) włączenie funkcji lecznictwa uzdrowiskowego w system promocji gminy;
- 4) poprawa jakości terenów zieleni na obszarze miasta;
- 5) poprawa estetyki przestrzeni;
- 6) wzrost atrakcyjności turystycznej.

Beneficjentami programu będą m.in. kuracjusze i turyści, ale także przedsiębiorcy i mieszkańcy. Program będzie się opierać przede wszystkim na finansowaniu zewnętrznym, zapewnionym przez prywatnych inwestorów, fundusze i programy unijne czy programy rządowe. Kojarząc interesy głównych sił na szczeblu lokalnym, miasto będzie odgrywało rolę mobilizującą i planistyczną oraz nadzorowało czy kierowało działaniami w ramach programu.

4. Zakończenie

Przedstawione przykłady współdziałania przedsiębiorstw uzdrowiskowych i gmin w budowie strategii zrównoważonego rozwoju (casus Świnoujścia i Kołobrzegu) upoważniają do wysunięcia następujących wniosków:

- 1) na poziomie lokalnym – powiat (gmina) – samorządy potrafią dobrze zharmonizować interesy głównych uczestników procesu zrównoważonego rozwoju, posługując się indywidualnymi metodami kojarzenia celów indywidualnych i zbiorowych;

- 2) na obszarach, w których turystyka (turystyka zdrowotna) odgrywa znaczącą rolę, właściwie jest rozumiana, doceniana i eksponowana ekonomiczno-społeczno-środowiskowa rola przedsiębiorstwa (kurortu);

- 3) przedstawione studia przypadków dowodzą, że na szczeblu regionalnym (lokalnym) w warunkach Polski sprawdzają się rekomendacje nauki odnośnie do nadrzędnej roli społeczności lokalnych w praktycznym urzeczywistnianiu koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Literatura

Andrews R.N., *National environmental policies: The United States*, [w]: M. Jaenicke, H.J. Weidner (red.), *National environmental policies: A comparative study of capacity building*, Springer Verlag, New York 1997.

- Berke P.R., Conroy M., *Are we planning for sustainable development?*, "Journal of the American Planning Association" 2000, t. 66(1).
- Caroll B., *Sustainable Development: an eclectic view*, CIWEM International Directory, Cameron Publishing, London 2002.
- Christie I., Warburton D., *From Here to Sustainability*, Earthscan, London 2001.
- Dodds H.S., Pathway and paradigms for sustaining human communities, [w:] Lawrence N.J., *Sustaining human settlement: A challenge for the new millennium*, Urban International Press Great Britain, Gateshead 2000.
- Dokumenty końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”, 3-14 czerwca 1992*, Szczyt Ziemi, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa 1993.
- Girardet H., *Creating Sustainable Cities*, Green, Dartington 1999.
- Houghton G., *Environmental justice and the sustainable city*, [w:] D. Satterthwaite (red.), *Sustainable cities*, Earthscan, London 1999.
- Hawken P., Lovins A., Lovins L., *Natural Capitalism: the Next Industrial Revolution*, Earthscan, London 1999.
- Hinterberger F., Luks F., Schmid B., *Methods: Material flows vs. 'natural capital': What makes an economy sustainable?*, "Ecological Economics" 1997, t. 23.
- Indicators for Sustainable Community 1998*, *Sustainable Seattle*, Seattle 1998.
- Jabareen Y., *A knowledge map for describing variegated and conflict domains of sustainable development*, "Journal of Environmental Planning and Management" 2004, t. 47(4).
- Materiały Uzdrawiska Świnoujście SA.
- Materiały wewnętrzne miasta Świnoujście.
- Odnowiona Strategia UE dotycząca Trwałego Rozwoju*, Rada Unii Europejskiej, 10117/06, Bruksela 2003.
- Pearce D., Turner R.K., *Economics of natural resources and the environment*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1990.
- Pierantoni I.A., *Few Remarks on Methodological Aspects Related to Sustainable Development. Measuring Sustainable Development: Integrated Economic, Environmental and Social Frameworks*, OECD, Paris 2004.
- Roodman D., *Getting the Signals Right: Tax Reform to Protect the Environment and the Economy*, Worldwatch Institute, Washington DC 1997.
- Sustainable development and health: Concepts, principles and framework for action European Cities and Towns*, European Sustainable Development and Health Series, t. 1, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen 1997.
- Turystyka w województwie zachodniopomorskim w latach 2007-2009*, Urząd Statystyczny, Szczecin 2010.
- Villanueva C., *Community development and the futures of sustainable communities in the Philippines*, [w:] Y. Kaoru (red.), *Sustainable global community in the information age: Vision from future studies*, Praeger Studies on the 21st Century, Praeger 1997.
- Załącznik do uchwały nr XXXV/477/09 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 29 czerwca 2009, Kołobrzeg 2009.

WELLNESS COMPANIES IN THE STRATEGIES OF LOCAL AUTHORITIES – OPERATIONALIZATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary: The article is an attempt to confront the theoretical assumptions of the concept of sustainable development with the practice of creating sustainable development plans at local level (municipalities, cities). The review of the theoretical layer was made of the knowledge resources for exploration of recommendations to assist in creating development strategies at the micro level, taking into account the three pillars of sustainable development: social, economic and environmental. Interdisciplinary analysis of English-language literature on the concept of sustainable development (SD) indicates on one hand, the huge divergence of views on how to operationalize the concept, whose source is the controversy and debate over the definition of sustainable development and junctum exploration between the ‘development’ and ‘stability’. At the same time – on the other hand – in theory, there is almost an unanimous agreement that, first of all, at the local level it is possible to implement sustainable development strategy, as outlined in the first part. The main part of the article is devoted to the release of co-operation of municipalities (towns) and West Pomeranian wellness businesses in creating local development strategies, with the principle of participation of local communities components essential to sustainable development – case studies examining the co-operation of spas and city authorities Kołobrzeg–Świnoujście.

Keywords: sustainable development, spa businesses, local authorities, development strategies.